

Enigma Otiliei ca *bildungsroman*

Vlad Caraman, dr., conf. univ.

Summary

This article demonstrates that the novel Enigma Otiliei by George Calinescu is a true Bildungsroman valences. The central narrative of the action lies Felix Sima personality formation. He is the central character, who moves from adolescence to adulthood. He lives beautiful love experience and the desire to achieve professionally. From this point of view, the work can be considered an Enigma Otiliei Bildungsroman.

Narațiunea din romanul *Enigma Otiliei* de George Călinescu ne propune să deslușim cum cronotopul de la finele secolului al XIX-lea, începutul secolului al XX-lea încearcă să modeleze un caracter, o personalitate care trebuie să se integreze și apoi chiar să reprezinte lumea nouă. Romanul, în totalitatea lui reprezintă structura cronotopică a Bildungsromanului tradițional, în care eroul tinde să devină, se dezvoltă, crește moralicește, se formează cu ajutorul mediului și al personajelor.

Astfel avem un tânăr și o tânără – Felix și Otilia – îndrăgostiți, la vârsta adolescenței. Felix dorește, mai întâi, să devină în viață un mare doctor, să-și facă o carieră. Fiind lipsit de experiența vieții el va întâmpina o sumedenie de piedici, pe care, singur va trebui să le depășească. Așa că acțiunea se dezvoltă în jurul acestor două personaje în devenire, care se formează alături ca două caractere, personalități.

Majoritatea personajelor din jurul lui Felix insistă asupra ideii că acesta e încă un copil. El este docil, ascultător, hrăpăreț. Fiecare scenă la care este prezent, voluntar sau involuntar, devine o lecție de viață pentru el. Anume anii petrecuți în casa lui moș Costache vor fi anii săi de ucenicie. Ei încep, odată cu venirea sa din provincie, la capitală, ca să facă studii la Universitatea de Medicină.

Chiar de la începutul romanului facem cunoștință cu presupusul personaj central și suntem informați că e încă tânăr și neexperimentat și deslușim cronotopul încercării, ceea ce accentuează o perspectivă a Bildungsromanului: „Fața îi era însă juvenilă și prelungă, aproape feminină... Din chipul dezorientat cum trecea de pe un trotuar pe altul în căutarea unui anume număr, se vedea că nu cunoștea casa pe care o căuta” [1, p. 11].

Alegerea studiilor superioare, anume student la medicină, ca etapă primă în maturizarea și devenirea eroului, implică o adevărată artă a vieții, deoarece fiecare tânăr care are ambiția de a deveni cineva în viață, începe prin a face studii superioare. În majoritatea Bildungsromanelor o etapă importantă în devenirea personajului o constituie studiile, educația, învățătura.

În continuare autorul face o analepsă, arătând cum a crescut Felix, aceasta accentuând considerabil structura de Bildungsroman: „Felix nu văzuse pe Costache Giurgiuveanu decât cu mulți ani în urmă, ca copil, și tot atunci o cunoscuse și pe Otilia, care era o simplă fetiță... Zăpăceala lui Felix era dar explicabilă” [1, p. 15].

Și întâlnirea cu Otilia, dar și ceremonialul în care acesta face cunoștință cu celelalte personaje, rude ale familiei, arată în Felix un om încă neîndemânatic. Sentimentul avut inițial față de Otilia, îi aduseră aminte de mama, pe care a pierdut-o pe când era încă în clasele primare, una din primele experiențe dure din viața lui.

Și în discuție cu celelalte personaje, mai ales feminine, Felix singur recunoaște că este lipsit de experiență și răspunde: „— Domnișoară Aurica, ceea ce spui trebuie să fie adevărat, deși eu nu am experiență...” [1, p. 60].

Apoi, observăm că în procesul de devenire al său, Felix tot mai mult pare a fi preocupat, totuși de carieră, ori, prin aceasta el, mai degrabă, încearcă să fugă de realitatea în care a nimerit: „Cu timpul, Felix se obișnuie în casa lui moș Costache, în care începu să se simtă bine... Aștepta cu nerăbdare să se deschidă universitatea, pentru a se pune cu aprindere pe muncă, voind să-și facă o cariera solidă, cât mai curând. Numără lunile până la majorat, tăind pe un calendar săptămânile trecute și făcând de pe acum planuri asupra viitorului” [1, p. 62].

Devenind student, el continuă cu insistență să descopere și să cunoască lumea. Multe le află de la colegii de la medicină. Din toate acestea el acumulează experiență de viață, dar marea experiență, marea așteptare și împlinire a vieții mai întârzie. Dar, probabil întârzie deoarece încă nu-i cunoaște aspectul, conținutul: „Felix își dădea prea bine seama că iubește pe Otilia, fără să poată determina conținutul acestui sentiment” [1, p. 120].

Timpul concret îl revedem, abia în capitolul IX: „În martie, Felix își făcea planuri mai nerăbdător ca oricând.

Cu puțin înaintea Crăciunului împlinise douăzeci de ani. Mai avea deci câteva luni și devenea major. Se făcuse acum mai îndrăzneț, mai conștient de sine, însă lipsa de bani îl chinuia, jignează orgoliul lui” [1, p. 155].

Maturizarea lui Felix este arătată mai ales în evoluția sentimentului erotic. Plecarea inopinată a Otiliei la moșie la Pascalopol, fără să-l anunțe pe Felix, apoi la Paris, deschide o nouă filă în viața eroului. Supărat, acum el, pentru prima dată, dă dreptate spuselor Aglaiei și Auricăi, precum că Otilia e o zgâdie, destrăbălată. Este o nouă lovitură dată de soartă, un alt prag peste care trece cu greu – dezamăgirea în dragoste. Ca urmare începe altă etapă – dezolarea: „Ieși în oraș din ce în ce mai des, mănâcă la restaurante, merse cu colegii la berării și se-ntoarse câteodată la ziuă, amețit de băutură. Făcuse cunoștință cu câteva studente emancipate, de purtări îndoielnice, care luau parte la petreceri cot la cot cu studenții, și-și dezvoltă prin ele inițiativa personală” [1, p. 184].

O altă lecție o primește de la Stănică, cel mai potrivit personaj pentru a interveni în astfel de situații. Acesta îl invită la un restaurant de-al lui moș Costache unde-i face cunoștință cu Georgeta, o curtezană frumoasă, care-i deveni amantă, stabilind o altă fază importantă în devenirea lui. Gândurile care îi vin după această primă întâmplare erotică denotă creșterea de conștiință: „Sufletul lui era răscolit ca de o furtună mare. Venise la București cu gânduri de muncă, cu ambiții mari, găsisse o fată așa cum o visase, îi jurase iubire și stimă pe toată viața, și acum ajunsese să doarmă noaptea la o individă suspectă” [1, p. 244-255]. Anume prin astfel de solilocuri și monologuri se arată creșterea lui morală și maturizarea sentimentelor.

Pe măsură ce înaintează în vârstă, sufletul i se calmează și începe să aibă o viziune mai obiectivă asupra lucrurilor. Iar lipsa Otiliei a folosit ca un prilej de a medita adânc asupra existenței de mai departe. La reîntâlnirea cu Otilia, după foarte mult timp, îl vedem deja matur. Cu timpul, Felix intră tot mai des și mai insistent în discuțiile ce aveau loc între membrii familiilor. Și intervențiile lui sunt într-o creștere - la început tăcea și asculta, apoi intervenea din când în când, greșind uneori, apoi intervenea cu gânduri tot mai înțelepte și măsurate, mature, apoi, chiar cu propriile sale teorii stabile.

Cariera sa și dragostea parcă se împletesc perfect la finele romanului, dar totuși cariera pare să ia întâietatea. Otilia simte acest lucru și hotărăște să se despartă definitiv de Felix. Plecarea Otiliei și căsătoria ei cu Pascalopol peste hotare este ultima încercare prin care trece Felix în maturizarea sa. După ultima întrevedere a lui Felix cu Otilia îl vedem deja format: „De atunci Felix n-o mai văzu niciodată pe Otilia. Află numai că se căsătorise cu Pascalopol, pe care-l urî din nou.

Războiul dădu lui Felix, peste câțiva ani, prilejul de a se afirma încă de tânăr. După încheierea păcii fu aproape numaidecât profesor universitar, specialist cunoscut, autor de memorii și comunicări științifice, colaborator la tratate de medicină cu profesori francezi. Se căsătorii într-un chip care se cheamă strălucit și intră, prin soție, într-un cerc de persoane influente” [1, p. 484].

Iată deci traiectul cronotopului Bildungsromanului, cum a ajuns Felix de la un copil ce nu înțelegea de ce toți plâng la moartea mamei sale, la mare doctor, profesor universitar, autor cu renume în străinătate.

Bibliografie

1. Călinescu, Gheorge, *Enigma Otiliei*, roman, Chișinău-București Litera internațional, 2001.